

EKOTURİZMİN GELİŞİMİNDE LİSANSÜSTÜ EĞİTİMİN ETKİSİ: EKOTURİZM BİLİM DALI ÜZERİNE BİR İNCELEME *

Serap ARI**

Makale Bilgisi/Article Info

Geliş/Received: 19/01/2022; Düzeltme/Revised: 29/03/2023

Kabul/Accepted: 01/04/2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Cite as: Arı, S. (2023). Ekoturizmin Gelişiminde Lisansüstü Eğitimin Etkisi: Ekoturizm Bilim Dalı Üzerine Bir İnceleme. *DÜMAD (Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi)*, 6(1), 142-160. <https://doi.org/10.58853/dumad.1239197>

Özet

Turizm sektörünün geçmişteki istihdam durumu nedeni ile turizm eğitimi almış çalışan sayısının az olduğu bilinmektedir. Ancak, son yirmi yıl içerisinde turizm eğitimlerinin dünya genelinde yaygınlaşması, turizm sektöründe alanında uzman insanların çalıştırılması durumunu ortaya çıkarmıştır. Turizm sektörünün birçok farklı çeşidi bulunmakta ve bunlardan biri de ekoturizm olarak belirtilmektedir. İnsanların son yıllarda şehirleşme ile kalabalıklardan kaç arzusu ve doğaya olan ilgisi nedeni ile ekoturizm önemli bir turizm çeşidi olarak ifade edilmektedir. Ekoturizmin artan önemli nedeni ile ekoturizm alanında özellikle lisansüstü eğitimler yaygınlaşmaya başlamıştır. Çalışmanın temel amacı, Türkiye’de ekoturizm alanında verilen lisansüstü eğitimlerin içeriklerinin ortaya konarak, turizm sektörüne etkilerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu kapsamda, Ekoturizm Rehberliği alanında eğitim veren Necmettin Erbakan Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi, Iğdır Üniversitesi ve İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Ekoturizm ile Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı dersleri incelenmiştir. Çalışma sonucunda, Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalında verilen derslerin, ekoturizmi inceleme konusunda eksiklikleri olduğu, ekoturizmin nasıl turistik talep çekebileceğine yönelik uygulamalı eğitimlerin yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte, Türkiye’de ekoturizm kapsamında lisansüstü eğitim veren diğer üniversitelerin birimleri de incelenerek, karşılaştırılmalı çıkarımlarda bulunulmuştur. Ekoturizm rehberliği alanında verilen lisansüstü eğitimlerin dersleri karşılaştırılarak, turizm sektörü açısından etkileri değerlendirilmiştir. Çalışmada, ekoturizm ile ilgili literatür bilgisi verilmiş, ekoturizm alanında yapılmış olan lisansüstü tezlerin içerikleri ve inceleme alanları hakkında bilgiler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Turizm, Lisansüstü Eğitim, Ekoturizm Rehberliği

* Bu araştırma sürecinde; TR Dizin 2020 kuralları kapsamında “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesinde” yer alan tüm kurallara uyulmuş ve yönergenin ikinci bölümünde yer alan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemlerden” hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca bu araştırma “Etik Kurul İzni” gerektirmeyen bir çalışmadır.

** Yüksek Lisans Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (e-posta: ariserap.84@gmail.com, ORCID ID:0000-0002-3836-7524).

THE EFFECT OF GRADUATE EDUCATION ON THE DEVELOPMENT OF ECOTOURISM: A REVIEW ON ECOTOURISM SCIENCE

Abstract

It is known that the number of employees who have received tourism training is low due to the employment status of the tourism sector in the past. However, the spread of tourism education throughout the world in the last twenty years has revealed the situation of employing experts in the tourism sector. There are many different types of tourism sector and one of them is stated as ecotourism. In recent years, ecotourism is expressed as an important type of tourism due to the desire of people to escape from the crowds with urbanization and their interest in nature. With the increasing importance of ecotourism, especially postgraduate education in the field of ecotourism has become widespread. The main purpose of the study is to reveal the content of postgraduate education in the field of ecotourism in Turkey and to reveal its effects on the tourism sector. In this context, Necmettin Erbakan University, Giresun University, Şırnak University, Iğdır University and İzmir Katip Çelebi University Ecotourism and Ecotourism Guidance Department courses that provide education in the field of Ecotourism Guidance were examined. As a result of the study, it has been concluded that the courses given in the Department of Ecotourism Guidance have deficiencies in examining ecotourism and that practical training should be provided on how ecotourism can attract touristic demand. In addition, the units of other universities providing graduate education within the scope of ecotourism in Turkey were also examined and comparative inferences were made. By comparing the courses of postgraduate education in the field of ecotourism guidance, their effects on the tourism sector were evaluated. In the study, literature information about ecotourism is given, information about the content and study areas of graduate theses in the field of ecotourism are presented.

Keywords: Ecotourism, Tourism, Postgraduate Education, Ecotourism Guidance

Giriş

Günümüz ekonomik koşulları turizm sektörünün önemli sektörler arasında olmasını gerektirmektedir. İstihdama katkısı, diğer sektörlerden elde edilen ürünler ve döviz getirici etkisi nedeni ile turizm sektörü ülke yönetimleri açısından vazgeçilmez sektörler arasındadır. Bu kapsamda, turizmin destinasyonlara göre çeşitlendirilmesi, turistik talep çekmek ve sürdürülebilir turizm anlayışı açısından zorunlu hale gelmiştir. Turizmin birçok farklı alanda eğitime konu olması, fen, sağlık ve sosyal bilimler ile iç içe olacak şekilde eğitimler verilmesini gerektirmiştir (Akyurt ve Yolasığmazoğlu, 2022a).

Ekoturizm, insanların doğa ile iç içe tatillerini yaşamalarına fırsat tanıyan bir turizm çeşidi olmakla birlikte, özellikle dünya genelindeki covid-19 salgını sonrası değeri daha da iyi anlaşılan ve talep göre turizm çeşidi haline gelmiştir. Ekoturizmin öneminin artması ve daha fazla turist çekmesi nedeni ile bu alanda verilen eğitimlerinde nitelikli hale getirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Bu kapsamda, turizm eğitimi veren lisans birimleri, ekoturizm konusunda öğrencilerini yetiştirmeye başlamıştır. Ancak, ekoturizmin özelliklerinin farklı olması ve nitelikli personel ihtiyacının çok fazla olması nedeni ile ekoturizm konusunda lisansüstü eğitimler verilmeye başlanmıştır. Lisansüstü

eğitimler genel olarak hem ekoturizm hem de rehberlik alanı ile birlikte sunulmakta, Türkiye’de bu eğitimleri veren üniversitelerin sosyal bilimler ve fen bilimleri enstitüleri kapsamında değerlendirildikleri görülmektedir.

Çalışmada, ekoturizm kapsamında genel literatür bilgisine değinilmiş, ekoturizm eğitimi ve lisansüstü turizm eğitimleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bununla birlikte, Türkiye’de ekoturizm konusunda eğitim veren Necmettin Erbakan Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, Batman Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi, Iğdır Üniversitesi ve İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Ekoturizm ile Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı dersleri ve de içerikleri araştırılmıştır. Bu derslerin, ekoturizm alanında çalışmakta olan işletmelere katkısı ve geleceğe yönelik planlamalardaki etkisi ele alınmaya çalışılmıştır.

Çalışma, ekoturizm alanında lisansüstü eğitim veren üniversite birimlerinin incelenmesi suretiyle, derslerinin karşılaştırılmasını ve turizm sektörü ile ilişkisinin incelenmesine dayanmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve ekoturizm lisansüstü eğitimlerinin karşılaştırmalı olarak turizm sektörü açısından değerlendirilmesini hedeflemiştir. Bu kapsamda, konunun daha iyi anlaşılması amacı ile ekoturizm ve turizm eğitimi konularında literatür bilgileri sunulmuştur. Bununla birlikte, lisansüstü eğitim veren üniversite birimlerinin akademik kadroları da incelenerek, eğitimlerdeki uzmanlık derecelerine bakılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın ekoturizm alanında lisansüstü düzeyde bilgi sahibi olmak isteyen araştırmacılara yol göstermesi ve turizm sektöründe lisansüstü ekoturizm eğitiminin yerinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

1. Kavram Olarak Ekoturizm

Ekoturizm kavramı, turizmin alt dallarından biri olmakla birlikte, insanların doğaya önem vermesi ve daha duyarlı hale gelmesi ile birlikte gelişen bir turizm kavramıdır. Ekoturizmin her geçen gün öneminin artmasında doğanın korunması ve vahşi yaban hayatındaki canlılara özen gösterilmeye başlanması gibi konu başlıkları bulunmaktadır. Bu kapsamda, her geçen gün gelişen ekoturizm, insanların tatil amaçları arasında da önemli bir yer edinmiştir. Ekoturizmin öneminin ve özellikle turistik talebinin bu kadar artması neticesinde, nitelikli ve uzman personel ihtiyacı artmış, turistlerin beklenti ve isteklerine cevap verebilecek özelliklere sahip personel istihdamının zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, dünya genelinde ve Türkiye’de ekoturizm konusu turizm lisans eğitimlerinde ders olarak yerini almıştır. Ekoturizmin önemi ve gelişimi ile üniversitelerde lisansüstü eğitimlerinde her geçen gün arttığı ve bu konuda eğitimlerin verildiği görülmektedir.

Ekoturizm, “çevreyi koruyan, yerel halkın refahını sürdüren ve yorumlama ve eğitimi içeren doğal alanlara sorumlu seyahat” olarak tanımlanmaktadır (Russell, 1994). Ekoturizm bir başka tanımda da “doğal alanlara sorumlu seyahati, çevreyi korumayı ve yerel halkın refahını iyileştirmeyi

içeren bir turizm biçimi” olarak ifade edilmektedir. Ekoturizmin amacı turistleri eğitmek, ekolojik koruma için fon sağlamak, yerel toplulukların ekonomik kalkınmasına ve siyasi güçlenmesine doğrudan fayda sağlamak veya farklı kültürlerle ve insan haklarına saygıyı geliştirmektir. Ekoturizm çevreciler tarafından kritik bir çaba olarak görülmekte, böylece gelecek nesiller nispeten insan müdahalesi tarafından dokunulmamış yerler deneyimleyebilecektir. Bazı araştırmacılar, doğal kaynakların korunmasını finansal olarak mümkün kılan ekonomik fırsatlar üretme çabasını ekoturizm tanımına dahil etmektedir (Jacobson ve Robles, 1998).

Ekoturizm genel olarak, doğal ortamların biyotik bileşenleri ile etkileşim ile ilgilenmektedir. Sosyal açıdan sorumlu seyahat, kişisel gelişim ve çevresel sürdürülebilirliğe odaklanmaktadır. Ekoturizm tipik olarak flora, fauna ve kültürel mirasın birincil çekicilikler olduğu yerlere seyahat etmeyi kapsamaktadır. Turistlere insanların çevre üzerindeki etkisine dair bir içgörü sunmayı ve doğal yaşam alanlarımızın daha fazla takdir edilmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Ekoturizm, ziyaret edilen alanlarda çevresel etkiyi en aza indirmeyi amaçlamakta, doğal çevreye saygıyı geliştirmenin yanı sıra, ziyaret edilen bölgedeki topluluklar için sosyo-ekonomik faydalar yaratmaya da yardımcı olmaktadır (Honey, 2008).

Sorumlu ekoturizm programları, konvansiyonel turizmin çevre üzerindeki olumsuz yönlerini en aza indiren ve yerel halkın kültürel bütünlüğünü artıran programları içermektedir. Bu nedenle, çevresel ve kültürel faktörlerin değerlendirilmesine ek olarak, ekoturizmin ayrılmaz bir parçası geri dönüşümün teşvik edilmesi, enerji verimliliği, su tasarrufu ve yerel topluluklar için ekonomik fırsatlar yaratılması olarak belirtilmektedir. Bu nedenlerden dolayı, ekoturizm genellikle çevresel ve sosyal sorumluluk savunucuları tarafından desteklenen bir turizm çeşididir. Doğal ortamların korunması, geliştirilmesi ve insanların zarar vermeden kullanabilmesi için ekoturizmin sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi gerekmektedir. Ekoturizm, sadece turistik talebin yaratılmasını ve geliştirilmesini değil, doğal bir destinasyondaki tüm canlıların korunmasını ve de gelecek nesillere aktarılmasına araç olan bir turizm çeşididir (Zanotti ve Chernela, 2008).

Genel olarak ekoturizm, korumayı, toplulukları ve sürdürülebilir seyahati birleştirmekle ilgilidir. Bu durum, ekoturizm faaliyetlerini uygulayan, bunlara katılan ve pazarlayanların aşağıdaki ekoturizm ilkelerini benimsemesi gerektiği anlamına gelmektedir. Özetle ekoturizmin prensiplerini aşağıdaki maddelerdeki gibi ifade etmek mümkündür (Chung-Shing, Yat-hang ve Agnes, 2020):

- Fiziksel, sosyal, davranışsal ve psikolojik etkileri en aza indirmek,
- Çevresel ve kültürel farkındalık ve saygı oluşturmak,
- Hem ziyaretçiler hem de ev sahipleri için olumlu deneyimler sağlamak,
- Koruma için doğrudan finansal faydalar sağlamak,

- Hem yerel halk hem de özel sektör için finansal faydalar yaratmak,
- Turistlere ev sahibi ülkelerin siyasi, çevresel ve sosyal iklimlerine karşı duyarlılığı artırmaya yardımcı olan unutulmaz yorumlayıcı deneyimler sunmak,
- Düşük etkili tesisler tasarlayın, inşa etmek ve işletmek,
- Yerli halkların haklarını ve manevi inançlarını tanıtmak ve güçlendirmek için ortaklaşa çalışmak.

Ekoturizm, sürdürülebilir turizm alanının bir alt bileşeni olmakla birlikte, ekoturizm mekanlarına yakın yaşayan toplulukların ekonomik, sosyal ve kültürel refahına katkıda bulunurken, ekolojik faydaları en üst düzeye çıkarmaya hizmet etmektedir. Ekoturizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve ekolojik faydaları şeklinde ifade etmek mümkündür. Ekoturizmin bu faydaları aşağıda maddeler halinde ve ayrı başlıklarla verilmektedir (Jacobson ve Robles, 1998; Akyurt, 2019; Thapa, 2019):

- Ekonomik Faydaları:
 - Döviz geliri sağlamakta ve sektörle doğrudan ilgili istihdam yaratmaktadır,
 - Çevre bölgeler için ekonomik fırsatlar sağlamaktadır,
 - Yüksek çarpan etkisi ve dolaylı gelir ile diğer sektörlerde de istihdamın artmasına yardımcı olmaktadır,
 - Yerel halka sürdürülebilir bir kazanç sağlamakta, hane gelirlerinin ülke genelinde adil dağılımına yardımcı olmaktadır.
- Ekolojik Faydaları:
 - Doğal ortamları korumaya yönelik teşvikler yapmaktadır,
 - Değiştirilmiş ortamları ve arazileri iyileştirmeye yardımcı olmaktadır,
 - Korunan alanları yönetmek ve genişletmek için fon sağlamaktadır,
 - Ekoturistler, kendi eylemleriyle habitatın korunmasına ve geliştirilmesine yardımcı olmaktadır,
 - Çevrenin tehdit altında olduğunun algılandığı durumlarda kişisel olarak müdahale eden ekoturistler bulunmaktadır,
 - Ekoturizme maruz kalmak, daha geniş bir çevrecilik anlayışını teşvik etmektedir,
 - Topluluklar, çevresel tutum ve davranışlarda değişiklikler sağlanmasına yardımcı olmaktadır,
 - Ekoturizm için korunan alanlar çevresel fayda sağlamaktadır.
- Sosyo-Kültürel Faydaları:
 - Ekonomik faydalar ile yerel katılım yoluyla toplum istikrarını ve refahını teşvik etmektedir,

- Yerli halk ve turistler için estetik ve manevi faydalar ve keyifler sunmaktadır,
- Nüfusun geniş bir yelpazesine erişilebilmesi sağlanmaktadır,
- Kültürler arası etkileşimleri artırarak, kültürlerin birbirini tanmasına ve çevreye duyarlı kitlelerin oluşmasına öncülük etmektedir.

Ekoturizm, insanların tatillerini geçirdikleri destinasyonlarda çevresel unsurlara özen göstermesini sağlayan bir turizm çeşididir. Ekoturizmin günümüz turizm çeşitlerinde önemli hale gelmesi sadece doğaya ve yabani hayata olan duyarlılığın artması neticesinde oluşmamış, doğal güzelliklerin görülmesi ve deneyimlemesi ile dünya genelinde oluşan salgın sonucunda kalabalık ortamlarda tatil yapmama isteği de etkili olmuştur. Farklı bitki ve hayvan türlerinin görülmesi, doğada yapılacak olan diğer turizm aktivitelerinin olması ve doğal güzelliklerin deneyimlemesi gibi etkenler, ekoturizmin günümüz turizm çeşitleri arasında ön plana çıkmasını sağlamıştır.

Turizmin ekonomik katkılarının artması sonucunda ekoturizmin ülke yönetimleri açısından değerinin artması, ancak mevcut kaynakların varlığı sonucu ortaya çıkabilmektedir. Ekoturizm destinasyonlarının turist beklenti ve isteklerine uygun olarak dizayn edilmemesi durumunda, ekoturizmin gelişimi yavaşlamaktadır. Bu nedenle, ekoturizm destinasyonlarında öncelikle ulaşım ve konaklama imkanları sağlanmalı, ardından nitelikli ve eğitilmiş personel istihdamı sağlanmalıdır.

2. Turizm Eğitimi

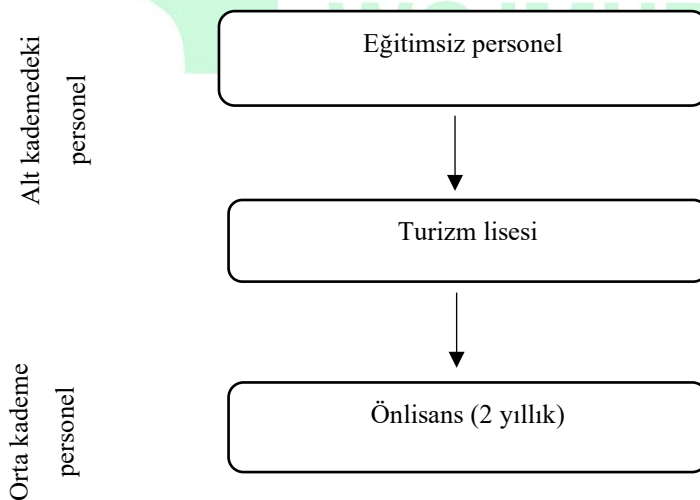
Turizm eğitimi, öğrencilerin endüstride kariyer yapmalarını sağlayan, bilgi aktaran veya becerileri ve karakter özelliklerini geliştiren resmileştirilmiş öğretilerin bir sürecidir. Turizm eğitimlerinde uygulama ağırlıklı olarak eğitimlerin sunulması, öğrencilerin sektörde daha iyi istihdam edilmeleri için gerekli bir durumdur. Bu nedenle, turizm eğitimlerinin bir kısmı ya staj şeklinde ya da uygulamalı iş başı eğitimler şeklinde verilmektedir. Turizm eğitimleri, günümüz lisans ve lisansüstü eğitimlerinde farklı alt bilim dalları ile ele alınmaya başlanmıştır. Bu eğitimler, rekreasyon, turizm işletmeciliği, gastronomi ve mutfak sanatları, rehberlik, din turizmi, sağlık turizmi ve ekoturizm gibi alanlarda verilmektedir.

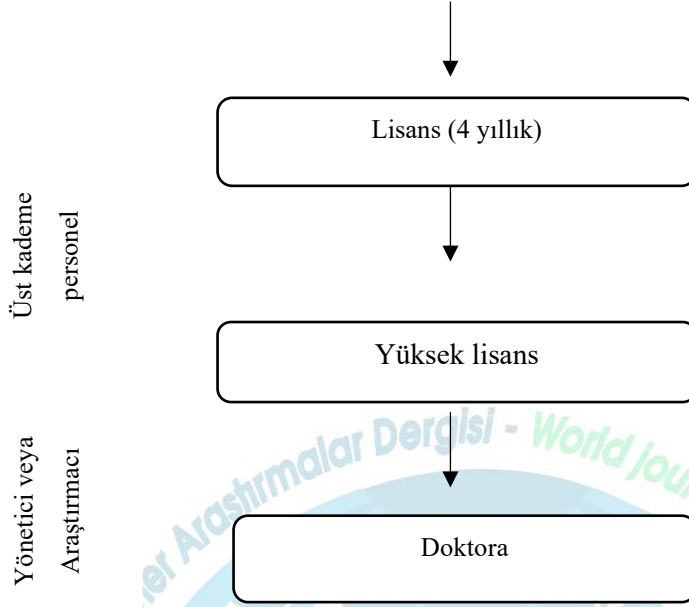
Turizm sektörünün beklentilerine uygun olarak hazırlanması gereken eğitim programları ile materyalleri turizm eğitimi için önemlidir. Turizm eğitimini en genel tanımı ile, “Eğitimlerin turizm sektörü çalışma kurallarına ve şartlarına uygun olarak, turizm ile ilgili derslerin verildiği ve uygulamalı eğitimlerin sunulduğu, nitelikli öğrenciler yetiştirmek amacı ile gerçekleştirilen eğitim sistemi” olarak ifade edilmektedir (Mısırlı, 2002). Turizm eğitimleri sürekli olarak sektörün yapısına ve turistik ihtiyaçlara göre güncellenmesi gereken eğitimlerden oluşmalıdır. Bu eğitimler ile sadece turizm sektörüne nitelikli personel kazandırmak gibi bir anlayış, eğitimlerin hem kişisel hem de sektörel anlamda yetersiz olmasına neden olacaktır. Turizm eğitimleri sadece sektöre nitelikli iş gücü

kazandırmamakta, turistlerle etkileşime geçen insanlar yetiştirdiği için bir toplumun aynası olabilecek karakteristik özelliklere sahip insanların yetiştirileceği düşünülerek verilmelidir. Turizm alanında çalışan bir personel hem çalıştığı işletmenin hem de bir ülkenin imajına olumlu ya da olumsuz etkiler yapabilmektedir. Bu nedenle, turizm eğitimlerinin sektörün beklediği alan dersleri ile birlikte, kişilik ve davranışlar ile ilgili eğitimleri kapsamı gerekmektedir (Akyurt ve Ültay, 2021).

Turizm alanındaki eğitimlerin gereklilikleri aşağıdaki maddelerle özetlenmektedir (Ünlüönen ve Boylu, 2005):

- Turizm işletmelerinde personeller işletmenin genel imajına ve sunulan hizmetlerin kalitesinin algılanmasında etkilidir. Nitelikli personel ihtiyacı önemli olmakla birlikte, sektör içerisinde rekabet avantajı sağlamada önemli bir husus olarak görülmektedir. Turistik talebin artırılması ve sürdürülebilir olması amacı ile iyi eğitim almış öğrencilere ihtiyaç duyulmakta, davranış ve bilgi açısından donanımlı personelin çalıştırılması arzu edilmektedir.
- Turistik ürünlerin sunumu ve bu ürünlerin turistlere ulaştırılma biçimi önemlidir. Turistlerle doğrudan etkileşim içinde olacak olan personelin, çalıştığı yerdeki iş uyumu ve işe karşı tutumu, turistik talebi doğrudan etkilemektedir. Turizm eğitimleri, turistlere gösterilen hizmet kalitesinin artması ile ancak rekabet avantajı sağlamaktadır. Eğitimleri yetersiz olan personeller, sorunlara yol açabilmekte ve maddi kayıplara yol açabilmektedir.
- Turizm işletmeleri içerisinde takım çalışmasına yatkın, işletmenin ve sektörün gerektirdiği şekilde çalışacak nitelikli personel ihtiyaç bulunmaktadır. Eğitimi iyi olan bir personel, işletme hedeflerinin gerçekleştirilmesine odaklanmaktadır. İşletmeye bağlılık açısından ve iş yerinde yükselmek için çalışmalarını bakımından eğitilmiş olan personelin, iş uyumunun yüksek olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Turizm Eğitimi Aşamaları

Kaynak: Gürdal, (2002: 393).

Yukarıdaki Şekil-1’de belirtilen eğitim sistemi, turizm sektöründe her zaman geçerli bir sistem olarak kabul görmemektedir. Turizmin son otuz yıl içerisinde eğitimlerinin yoğunlaşması, alt kademedeki bu işe atılan ve çalışan insanların kendilerini yetiştirerek, üst yönetici konumuna gelmeleri sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ancak, günümüz eğitim sisteminin yaygınlaşması ve çeşitlendirilmesi ile birlikte, günümüz yöneticileri ve işletme sahipleri, turizmde çalışacak personelin diploma derecesine önem vermeye başlamıştır. Bu durum, kendini yetiştirmiş olan ve turizm sektöründe tecrübe sahibi olan farklı eğitim almış insanları kapsamamaktadır. Turizm sektörünün çok yönlü yapısı gereği, bu sektörde sadece turizm eğitilmiş insanlar çalışmamakta, farklı eğitim almış birçok insan sektörde istihdam edilmektedir. Bu nedenle, yukarıda belirtilen eğitim sistemi genel geçer bir sistem olup, turizm sektöründe tam olarak geçerli olmamaktadır.

Turizm eğitimlerinin farklı alt bilim dallarında farklılaştığı ve bu konularda üniversitelerde önlisans, lisans ve lisansüstü eğitimler verildiği bilinmektedir. Turizm sektörü ile iş birliği içerisinde beklentileri karşılayacak şekilde öğrenci yetiştirilmesine çalışılmaktadır. Ancak, sektörün emek yoğun olması ve çalışma koşulları gereği, turizm eğitimi alan bazı öğrencilerin turizm sektörü dışındaki sektörlerde çalıştığı görülmektedir. Son yıllarda turizm eğitimlerinde gıda mühendisliği alanı ile yakın ilişki içerisinde olan gastronomi ve mutfak sanatları alanı ile turist rehberliği alanlarının ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Özellikle yemek programları, festivaller ve yarışmalar ile önemli bir atılım içerisinde olan gastronomi alanı, turizm eğitimlerinde doluluk oranları en yüksek alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gıda bilimi ile ilişkili olarak yürütülen gastronomi ve mutfak sanatları eğitimleri, teknik açıdan mühendislik alanı ile desteklenen (Akyurt ve Yolasığmazoğlu, 2022b) ve de öğrencilerin yoğun talep ettiği turizm eğitimleridir. Diğer disiplinler ile ortak çalışması gereken turizm eğitimleri, günümüz şartlarında zorunluluk haline gelmiş durumdadır. Turizm sektörünün birçok alan ile ortak çalışması gerekliliği nedeni ile diğer disiplinlerden yardım alması ve bu konularda öğrencileri bilgilendirmesi gerekmektedir. Turizm eğitimlerinin lise yılları ile başlayıp doktora seviyesine kadar geçen sürede diğer bilim alanları ile yakın ilişkisi, öğrencilerin farklı bilim dallarında da kapsamlı bilgiler edinmesini sağlamaktadır. Bu nedenle, turizm eğitimleri karmaşık bir yapıya sahiptir ve bu sürecin yönetilmesi gerekmektedir.

Turizm eğitimlerinin içeriğinin ve özelliklerinin değişmesi, sektörün beklentileri ve farklı turizm çeşitleri ile eğitimlerin açılması, turizm eğitimlerinin karmaşık yapısının göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda çalışmada, ekoturizm eğitimlerinin lisansüstü durumu incelenmiş ve turizm sektörü ile ilgili durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Önlisans ve lisans düzeyinde ekoturizm bölümü olmamakla birlikte, yüksek lisans seviyesinde ekoturizm eğitimleri verilmektedir.

3. Ekoturizm Lisansüstü Eğitimleri

Ekoturizm alanında verilen lisansüstü eğitimler multidisipliner olmakla birlikte, farklı bilim alanlarını içermektedir (Gulomjon ve Caminjon, 2022). Ekoturizm alanı son yıllarda artan ilgi ve turizm talebi ile ülke turizm yönetimlerinin ilgi odağı olan turizm çeşitleri arasına girmiştir. Ülkelerin sadece belirli turizm çeşitleri ve belirli destinasyonlar üzerinden turizm geliri elde etme amacının dışına çıkılması isteği sonucunda, turizm gelirlerini ülke geneline yaymak, insanların çevre bilincini arttırmak ve sürdürülebilir doğa temelli turizm oluşturmak amacı ile ekoturizme yöneldikleri görülmektedir. Bu kapsamda da ekoturizm alanında yatırımlar ve çalışmalar yoğunlaşmıştır. Bu durum neticesinde, ekoturizme nitelikli personel kazandırma ve uzman insanlar yetiştirmek amacı ile Türkiye’de lisansüstü alanda ekoturizm eğitimleri vermeye başlanmıştır.

Türkiye’de ekoturizm ve ekoturizm rehberliği alanında yüksek lisans eğitimleri verilmekte, ekoturizm konusunda lisans ve önlisans düzeyinde seçmeli dersler işlenmektedir. Ekoturizm alanında diploma açısından konu ele alındığında yüksek lisans seviyesi dışında diploma verilmemektedir. Ekoturizmin artan önemi nedeni ile lisans eğitimi turizm veya diğer bilim alanı olan insanlara tezli ve tezsiz olmak üzere yüksek lisans eğitimi sunulmaktadır. Bu kapsamda, İzmir katip Çelebi Üniversitesinde Ekoturizm Yüksek Lisans Programı fen bilimleri enstitüsü içinde sunulmakta, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Giresun Üniversitesi, Şırnak Üniversitesi ve Iğdır Üniversitesinde ise Ekoturizm Rehberliği şeklinde yüksek lisans programları bulunmaktadır.

Ekoturizm alanında, özellikle çevrenin gelişimi, temizliği, mikroplastiklerden arınması, yiyeceklerin üretiminde atıkların durumu ve çevrenin korunması gibi unsurların öğretilmesi gerekmektedir (Yolasıǧmazoǧlu, 2022). Özellikle ekoturizm destinasyonlarına turlar ile katılan insanların daha anlaşılır ve net şekilde ekoturizmi algılamaları amacı ile ekoturizm ile rehberlik alanları birleştirilmiştir. Tur rehberleri, farkındalığı turistlere aktarmak için en önemli rolü üstlenmektedir. Ekoturistlerin güveni ve çevre hakkında bilgi sahibi olan tur rehberleri, ekoturizm konusunda detaylı bilgi sahibi olmalıdır. Ekoturistleri, gezideki eylemlerinin çevrelerini ve yerel halkı nasıl olumsuz etkileyebileceği konusunda bilgilendirmek, çevre koruma stratejisi, çevre üzerindeki eylemlerinin neden-sonuç ilişkisi gibi konularda tur rehberlerin etkisi önemlidir. Farkındalıklarını artırmak, çevre sorunlarına karşı duyarlı hale getirmek ve ziyaret ettikleri yerleri önemsemek gibi bilgilerin aktarılmasında rehberlerin önemli olması, lisansüstü eğitimlerde ekoturizm rehberliği alanının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Üniversitelerde ekoturizm alanında yüksek lisans eğitimleri sadece turizm alanından mezun olan lisans mezunları için geçerli olmayıp, fen ve sosyal bilimler alanından lisans mezunu olan öğrencileri de kapsamaktadır. Lisansüstü eğitimler, ekoturizmin daha detaylı ve kapsamlı olarak incelenmesi ve ekoturizm alanında bilimsel çalışmalar yapılması için önemlidir. Bu konuda çalışma yapan akademisyenler ve lisansüstü öğrenciler, ekoturizm konusundaki sorunlara ya da fırsatlara ilişkin çalışmalar yaparak, ekoturizmin turizm sektöründeki önemine değinmektedir.

Ekoturizm alanında yüksek lisans eğitimleri veren programların tezli ve tezsiz olarak iki şekilde açıldığı, mezuniyet koşulları için 120 AKTS zorunluluğu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, tezsiz yüksek lisans programlarının son döneminde dönem projesi ile mezun olabilecekleri belirtilirken, tezli yüksek lisans programlarında tez yazılması gerekliliği bulunmaktadır. Bu durum, Yüksek Öğretim Kurumu kriterlerine göre belirlenmektedir ve tüm üniversitelerde aynı koşullar geçerlidir. Ekoturizm eğitimlerinin Türkiye'deki lisansüstü eğitimlerde hangi derslerle verildiği konusu önem arz etmektedir. Çalışma ile sadece birkaç üniversitede bulunan bu eğitimlerin içerik ve kapsam açısından hangi durumda olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda fen bilimleri enstitüsü içerisinde İzmir Katip Çelebi Üniversitesinde değerlendirilen Ekoturizm Anabilim dalı, diğer üniversitelerden farklılık arz etmektedir. Disiplinlerarası bir anabilim dalı olarak ortaya konulan Ekoturizm Tezli Yüksek Lisans Programı, Orman mühendisliği, su ürünleri mühendisliği, İktisadi ve İdari Bilimler fakültesi ve Turizm fakültesi ile ortaklaşa yürütülmektedir. Mühendislik disiplinine ait birimlerin fazlalığı nedeni ile Fen Bilimleri Enstitüsü kapsamında açıldığı düşünülmektedir. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Ekoturizm Anabilim Dalına ait dersler Tablo-1'de verilmektedir.

Tablo-1. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Ekoturizm ABD Dersler

Dersin Adı

Ekotur rehberliğinde teori ve pratik Ekoturizm esasları Flora turizmi Ekoloji ve ekosistemler Tarımsal ekoturizm Fauna turizm Ekoturizm faaliyetlerini gerçekleştirme Ekoturizm planlama ve gerçekleştirme Turizm ve rekreasyon coğrafyası Ekoturizmde güncel meseleler Mesleki İngilizceye giriş Biyolojik çeşitlilik ve koruma Halkla ilişkiler ve iletişim Tarımsal ormancılık Kıyı ekoturizmi Açık alan rekreasyon tasarımı Ekoturizmin sosyal ve kültürel etkileri Türkiye anıt ağaçları Küçük işletme muhasebesi ve finans yönetimi Ekotur rehberliği ve fiziksel aktivitelerde iletişim	Alternatif turizm uygulamaları Organik tarım Küçük işletmelerde iş sağlığı ve güvenliği Etnobotanik Çevre ve saygı Türk mutfak kültürü Yöneticiler için istatistik Genel ekoloji Teknolojik inovasyon ve girişimcilik Yeni nesil güneş hücreleri Organik-anorganik yarı iletkenlerin dögüsel voltammetrileri İstatistiksel veri analizi Dijital fotoğrafçılık Küresel ısınmanın çevre üzerine etkileri Ekoturizmde yorumsal rehberlik Orta düzey mesleki İngilizce İklim değişikliği Pesca turizm Türkiye'nin ekoturizm rotaları
---	--

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Ekoturizm Anabilim Dalına ait dersler incelendiğinde, derslerin tümünün 6 Akts olduğu, “pesca turizm” adı dersin 2 saat ve uygulama olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışındaki tüm dersler 3 saat ve teorik olarak belirtilmiştir.

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde kurulan Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı, ekoturizm ve rehberlik alanlarının bir arada lisansüstü eğitimler ile verilmesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalında tezli ve tezsiz olarak verilen dersler aşağıdaki Tablo-2’de verilmektedir.

Tablo-2. Giresun Üniversitesi Ekoturizm Rehberliği ABD Dersler

Dersin Adı
Ekoturizm rehberliğinde teori ve pratik Türk mutfak kültürü Ekoturizm planlama ve geliştirme Seyahat acentacılığı ve tur operatörlüğü Ekoturizm rehberliğinde iletişim becerileri Kültürel miras yönetimi Turizmde güncel konular ve yaklaşımlar Arkeoloji ve müzecilik Mesleki İngilizce-I-II Anadolu medeniyetleri Turizm coğrafyası Ekoturizmde Tanıtım ve Sosyal Medya Ekoturizmde pazarlama Ekoturizm rehberliğinde liderlik Ekoturizmde halkla ilişkiler Bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği

Akademik yazım teknikleri
Rehberlik yetkinlikleri ve mevzuatı
Sosyal bilimlerde içerik analizi
Sosyal bilimlerde karar verme yöntemleri

Giresun Üniversitesi Ekoturizm rehberliği ABD tezli ve tezsiz yüksek lisans dersleri incelendiğinde tüm derslerin teorik olduğu, 6 Akts ve 3 ders saati olduğu tespit edilmiştir. Derslerde rehberlik ile ilgili derslerinde müfredata dahil edildiği görülmektedir. Bu derslerle birlikte uzmanlık alanı ve seminer derslerinin verilmiş olması da mezuniyet koşulları arasında yer almaktadır. Tezsiz yüksek lisans programı ilk kez 2022/2023 Eğitim-Öğretim yılı bahar dönemi ile öğrenci alımına başlamıştır. Ekoturizm rehberliği bölümünde turizm doktoralı öğretim üyeleri ağırlıklı olarak derse girmekte, bununla birlikte Gıda mühendisliği ve Coğrafya bilimlerinden uzman öğretim üyelerinin de dersler verdiği görülmektedir. Bununla birlikte, eğitim bilimleri ve İstatistik bölümü öğretim üyeleri tarafından da derslere destek verildiği belirlenmiştir. Anabilim Dalının multidisipliner bir yapıda olması nedeni ile farklı bilim alanındaki öğretim üyeleri bu anabilim dalında dersler verebilmektedir.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü içerisinde yer alan Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı, tezli ve tezsiz yüksek lisans olarak eğitim vermektedir. Dersler Tablo-3'te gösterilmektedir.

Tablo-3. Necmettin Erbakan Üniversitesi Ekoturizm Rehberliği ABD Dersler

Dersin Adı
Bilimsel araştırma yöntemleri ve yayın etiği
Dünya'da ve Türkiye'de Ekoturizm
Ekoturizmde Sanat Tarihi ve Kültürel Değerler
Ekoturizm Bağlamında Arkeoturizmde Planlama ve Çevre Yönetimi
Ekoturizm ve Çevre
Ekoturizmde İşletme Yönetimi ve Girişimcilik
Kırsal Yerleşmeler ve Turizm
Kültür ve Miras Coğrafyası
Sürdürülebilir Ekoturizm ve Kırsal Kalkınma
Turizmde Yeni Trend; Ekoturizm
Uluslararası Turizm ve Turizm Organizasyonları

Üniversitenin Ekoturizm rehberliği Anabilim Dalı bilgi kataloğu incelendiğinde, tezsiz yüksek lisans için proje dersi, tezli yüksek lisans için ise seminer ve uzmanlık alan dersleri olduğu

görülmektedir. Dersler arasında rehberlik alanı ile ilgili ders bulunmadığı tespit edilmiştir. Derslerin işletme ve turizm bilim alanlarında uzman öğretim üyeleri tarafından verildiği belirlenmiştir.

Iğdır Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü içerisinde 2022 itibari ile Ekoturizm Rehberliği Anabilim dalı kurulmuş, ancak henüz öğrenci alımına başlamamıştır. Enstitü sayfasında Anabilim Dalı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamış, sadece isim olarak belirtilmiştir. Bu nedenle, çalışmanın bir kısmı olarak, bu Anabilim Dalı ile ilgili ders bilgilerine ulaşılamamıştır.

Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü içerisinde yer alan Ekoturizm Rehberliği Anabilim Dalı, tezli yüksek lisans olarak eğitim vermektedir. Dersler Tablo-4'te gösterilmektedir.

Tablo-4. Şırnak Üniversitesi Ekoturizm Rehberliği ABD Dersler

Dersin Adı	
Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Etik Turizm Rehberliği Ekoturizm Liderliğinde Teori ve Pratik Türkiye Doğa Tarihi, Flora ve Faunası Türkiye Tarihi ve Turizm Coğrafyası Tarımsal Ekoturizm Ormanda Doğa Koruma Ekoturizmde Güncel Meseleler Kültür ve Miras Coğrafyası Türk Halk Bilimi ve Geleneksel Türk El Sanatları Rekreasyon Yönetimi Mesleki Etik ve Rehberlik Mesleki İngilizce I Ekoturizm Planlama ve Geliştirme Küçük İşletme Muhasebesi ve Finans Yönetimi Müzecilik Biyolojik Çeşitlilik ve Koruma Türkiye Anıt Ağaç ve Ormanları Ekoturizmde Tarımsal Ormancılık uygulamaları	Ekoturizmin Sosyal ve Kültürel Etkileri Botanik Turizmi Mesleki İngilizce II Küçük İşletmelerde Pazarlama Ekoloji ve Türkiye'deki Ekosistemler Mitoloji Anadolu Medeniyetleri Tarihi Sanat Tarihi ve İkonografi Türkiye'de Eko- Gastronomi Arapça II Dijital Fotoğrafçılık Kıyı Ekoturizmi Mutfak Kültürü Dinler tarihi Arkeoloji İlk Yardım ve Doğada Hayatta Kalma Teknikleri Arapça I Genel Turizm Turizm Araştırmalarında İstatistiksel Veri analizi Ekoturizm Liderliğinde İletişim Becerileri Milli Parklar ve Korunan Alanlar

Şırnak Üniversitesine bağlı Ekoturizm Rehberliği anabilim dalındaki dersler incelendiğinde, rehberlik ve ekoturizm ile ilgili derslerin öğrencilere sunulduğu görülmektedir. Tezli olan yüksek lisans programında seminer, uzmanlık alanı ve tez yazımı mezuniyet için zorunlu alanlar olarak belirtilmektedir. Anabilim dalında ziraat ve turizm alanında uzmanlaşmış öğretim üyelerinin dersler verdiği ifade edilmektedir. Tüm derslerin teorik olarak belirtildiği ve uygulamalı derslerin olmadığı, Anabilim Dalı bilgi paketinde verilmiştir.

Lisansüstü ekoturizm eğitimlerini veren üniversite birimleri incelendiğinde, bu birimlerin genel olarak aynı dersleri verdikleri, genel olarak uygulamalı dersler konusunda eksiklikleri olduğu

ve uygulama açıklarını tezli yüksek lisansta seminer, uzmanlık alanı ve tez yazımında kullandıkları araştırma yöntemleri ile kapatmaya çalıştıkları belirlenmiştir.

4. Lisansüstü Eğitimlerin Karşılaştırılması ve Sektör İlişkisi

Türkiye’de üniversitelerde faaliyet gösteren ekoturizm ile ilişkili lisansüstü eğitimler incelendiğinde, bu eğitimlerin yüksek lisans seviyesinde olduğu görülmektedir. Lisans ve doktora seviyelerinde ekoturizm ile ilgili anabilim dalları ya da bölümler bulunmamakta, bu eğitim seviyelerinde ekoturizm sadece bir ders olarak ele alınmaktadır. Bu durum, ekoturizmin eğitim faaliyetleri açısından eksiklikleri olarak ifade edilebilmektedir. Ekoturizmin, bir destinasyondaki yerel halka ve özellikle de dezavantajlı gruplara ekonomik katkı sağlayacağı gerçeği düşünüldüğünde, ekoturizm eğitimlerinin lisans düzeyinde olması ve yerel halka ulaştırılması önemli bir husus olarak görülebilir. Bu kapsamda, ekoturizmin lisansüstü eğitimlerindeki içerikleri daha fazla önem arz etmektedir. Bunun en önemli sebebi, ekoturizm eğitimlerinin diploma derecesi olarak sadece yüksek lisans seviyesinde olmasıdır.

Yüksek lisans eğitimleri ve devamında doktora eğitimleri, bir konu hakkında insanların uzmanlaşmasına ve de o bilim alanı ile ilgili olarak akademik gelişimlerine yardımcı olmayı sağlamaktadır (Pasek ve Ratkowski, 2021). Lisansüstü eğitimler, turizm sektörü açısından geçmiş yıllarda önemli olarak kabul edilse bile istihdama doğrudan etki etmemekte iken, günümüzde lisansüstü eğitimler, istihdamın önemli koşullarından biri olarak kabul edilmektedir (Ramirez & Santana, 2019). Ülkemizde yüksek lisans programlarında eğitim alan insanların birçoğu kendini geliştirmek ve özel sektörde işe bulabilmek amacı ile eğitimler alırken, doktora programlarında eğitim alan insanların birincil amacı akademik kariyer yapmak ve o alanda çalışmak olarak ifade edilmektedir. Bu durum, Türkiye’de çok sayıda turizm alanından lisans eğitimi veren kurumun olması nedeni ile insanların bir üst diploma derecesine sahip olmak amacı ile ortaya çıkmıştır. Üniversite sayısının fazla olması ve aynı alanda birçok şehirde lisans programı olması, öğrencilerin kendilerini yetiştirmek için lisansüstü programlara başvurmaları durumunu ortaya çıkarmıştır.

Ekoturizm konusunda lisansüstü çalışmaların genel olarak yüksek lisans seviyesinde olması nedeni ile araştırmaların kısıtlı kaldığını ifade etmek mümkündür. Çalışmaların doktora derecesi seviyesinde verilmesi, daha nitelikli ve uzun araştırmaların elde edilebileceğini göstermektedir. Konu hakkında doktora seviyesinde uzmanlaşmak, gelecekte bu alanda lisans ve doktora programlarının açılmasına imkan tanıyacaktır.

Ekoturizmin lisansüstü çalışmalarda nasıl kullanıldığı ve araştırma bilgilerine ilişkin Akyurt ve Eser (2022) tarafından bibliyometrik analiz çalışması yapılmış ve bu çalışma sonucunda ekoturizm

ile ilgili aşağıda belirtilen veriler elde edilmiştir. Bu verilerin özeti aşağıdaki Tablo-5'te verilmektedir.

Tablo-5. Ekoturizm Konusundaki Lisansüstü Çalışmaların Özeti

Tez Şekli	Sayısı
Doktora	9
Yüksek Lisans	46
Tezlerin Araştırma Yöntemleri	Sayısı
Nicel	28
Nitel	14
Karma	7
Belirsiz	6
Tezlerin Konu Alanına Göre Dağılımları	Sayısı
Ekoturizm (planlama/etkileri/ yönetimleri/arz/talep)	8
Ekoturizm potansiyeli	12
Üniversite	1
Halkın algısı	5
Kuş gözlemciliği	1
Ekoturizm çiftlikleri	2
Hizmet kalitesi	2
Ormancılık/Orman köyleri	1
Turist rehberliği	1
Doğa okulları	1
Glamping	1
Turizm güzergâh/doğa yürüyüşü	1
Çevre /çevre bilinci	1
Sürdürülebilir gelişim/turizm	5
Otel İşletmeleri/yöneticileri/acenta	3
Marka/İmaj	1
Tarımsal ekoturizm	1
Girişimcilik	1
İstihdam/kadın işgücü	1
Kırsal Kalkınma	3
Davranışsal niyet	1
Doğa koruma	1
Ekoturizm girişimciliği	1

Tablo-5'te görüleceği üzere ekoturizm ile ilgili yüksek lisans ve doktora alanında yapılan tezlerin ağırlıklı olarak yüksek lisans alanında yapıldığı belirtilmektedir. Doktora tezleri turizm işletmeciliği ve işletme alanında yapılmış olup, genel olarak fen ve sosyal bilimleri alanlarında tezler yapılmıştır. Bu durum, ekoturizm alanında yapılan çalışmaların her geçen gün arttığını ve bu durumda ekoturizm alanında lisansüstü eğitim veren birimlerde hazırlanan tezlerin etkili olduğunu göstermektedir. Yapılan tezlerin verileri incelendiğinde özellikle son on yıl içerisinde tezlerin 45 adedinin (%80) hazırlandığı belirtilmekte, genel olarak lisansüstü eğitim birimlerinin açılması ile paralellik gösteren bir eğilimin olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Akyurt ve Ültay, 2022). Ekoturizm alanında lisansüstü eğitim alan öğrencilerin sayısının artması hem literatüre bilimsel anlamda katkı

sunması açısından hem de turizm sektöründe ekoturizmin öneminin artmasına destek olması bakımından önem arz etmektedir.

Sonuç

Ekoturizm alanında verilen eğitimlerin dünya genelinde turizm ana temeli olmak üzere diğer disiplinler ile birlikte ele alındığı bilinmektedir. Turizmin çok yönlü yapısı gereği hem lisans hem de lisansüstü seviyelerde birçok farklı bilim ile iş birliğinin yapılması, ekoturizm eğitimlerinin kalitesinin artırılmasında önemli bir husus olarak görülmektedir (Gonzalez-Herrera ve Giralt-Escobar, 2022). Ekoturizmin bulunduğu destinasyonlar gereği çevresel etmenler, doğa, diğer canlıların yaşamları ve coğrafi özellikler gibi birçok konuda bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Bu durumun sonucu olarak, ekoturizm eğitimlerinin diğer disiplinlerle birlikte ele alınması gerekliliği bulunmakta, uzmanlık alanı bakımından fen ve sosyal bilimlerin birlikte öğretilmesi gerekmektedir.

Çalışmada, ekoturizm alanında lisansüstü eğitimler verilen birimler ve ders içerikleri incelenmiş, akademik kadroları gözden geçirilmiş ve turizm sektörü ile ilişkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Konunun spesifik bir konu olması nedeni ile daha önce bu konuda benzer bir çalışma olmadığı tespit edilmiştir. Ekoturizmin lisansüstü alanda son yıllarda gelişim göstermesi nedeni ile eğitim kurumları tarafından açılması son on yıl içerisinde gerçekleşmiş, üniversitelerde önlisans, lisans ve doktora alanlarında ekoturizm eğitimleri olmadığı belirlenmiştir. Türkiye’de ekoturizm ve ekoturizm rehberliği adı altında beş üniversite de lisansüstü eğitimler verildiği görülmektedir. Ekoturizm eğitimi veren lisansüstü eğitim birimlerinin dersleri incelendiğinde, derslerin genel olarak ortak özellikler taşıdığı ve teorik içerikli derslerden oluştuğu belirlenmiştir. Bazı ekoturizm rehberliği eğitimlerinde rehberlik ile ilgili derslerin olmadığı, uygulama dersleri ile bilgiler bulunmadığı ortaya çıkmıştır. Doktora programının olmaması nedeni ile yüksek lisanstan mezun olan ekoturizm uzmanlarının farklı turizm alanlarına yönelmesi zorunlu olmakta, ekoturizmin bilimsel ve sektörel açıdan gelişiminin sağlanması açısından doktora programının açılmasının bir gereklilik olduğu düşünülmektedir.

Çalışma sonucunda, ekoturizm ile ilgili müfredatlarda uygulama derslerinin olmaması, teorik ağırlıklı derslerden oluşması, turizm sektörünün beklenti ve ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte öğrenci yetiştirilmesinde bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Eğitimlerde, alan çalışması ve uygulamalı eğitimler olması, sektörde yaşanacak sorunlara çözümler üretilmesi bakımından önemli bir husus olarak görülmektedir. Turizm sektörünün ekoturizm ile ilgili beklentilerinin araştırıldığı lisansüstü tezlerin olması, uygulama derslerinde oluşan eksikliklerin tezlerde yapılan alan araştırmaları ile giderilmeye çalışıldığı sonucunu vermektedir. Her ne kadar tezlerin araştırma kısmında turizm sektörüne ilişkin örnek uygulamalar ve araştırmalar yapıyor olsa da ekoturizmin

detaylı olarak öğretilmesinde uygulama derslerinin olması gerektiği düşünülmektedir. Turizmin personel, çevre ve turist ekseninde ekoturizm anlayışına sahip bir yapıya kavuşturulması, sürdürülebilir bir turizmin sağlanması ve ekoturizmden elde edilen gelirlerin ülke genelinde adil şekilde dağıtılması için ekoturizm alanındaki eğitimlerin artırılması uygun olacaktır.

Bununla birlikte, ekoturizm ve eğitimi ile ilişkili betimsel içerik analizi yöntemi uygulanarak, lisansüstü çalışmaların niteliği hakkında bilgi sağlanması uygun olacaktır. Betimsel içerik analizi yöntemi, belirli bir konuda ya da alanda birbirinden bağımsız olarak yapılan nitel ve nicel çalışmaların derinlemesine incelenip düzenlenmesi anlamına gelmektedir (Ültay, Akyurt ve Ültay, 2021). BU sayede, lisansüstü çalışmaların ekoturizm ile ilgili hangi alanlarda çalışıldığı tespit edilerek, gelecekte yapılacak olan çalışmaların konuları ve yöntemleri belirlenebilecektir.

Ekoturizm alanında hem lisans hem de doktora alanında yeni programlar açılması, ekoturizmin öneminin ve geleceğinin sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Yapılmış olan bu çalışma ile ekoturizm alanında Türkiye'deki lisansüstü eğitim durum ortaya konmuş, eğitimdeki eksiklikler ve turizm sektörü ile ilişkisine ilişkin çıkarımlar yapılmıştır. Bu çalışmanın, gelecekte lisansüstü ekoturizm eğitimi alacak olan öğrencilere eğitim konusunda bilgi sağlaması ve bu konuda çalışma yapacak akademisyenlere yardımcı olması beklenmektedir. Ekoturizm eğitimlerinin nitelikli olarak verilmesi, ülkelerdeki turizm anlayışının gelişmesine, yerel halkaların turizmden gelir elde etmesine ve çevresel unsurların gelecek nesillere aktarılmasına fayda sağlayacaktır. Bu nedenle, ülke genelinde ekoturizm eğitimlerinin kapsamlı şekilde geliştirilmesi, uygulamalı derslerin verilmesi ve öğrenciler dışındaki yerel halka da ekoturizm eğitimi verilmesi, sürdürülebilir bir ekoturizm anlayışının yerleştirilmesi bakımından önem arz etmektedir.

Kaynakça

Akyurt, H. (2019). Ekoturizm: Türkiye'deki Gelişimi ve Mevcut Durumu. Gece Akademi, Editör: Sait Erdal Dinçer, Sinan Sönmez, Mustafa Bostancı, Ertan Özçoban, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler*, Cilt-2, ss. 353 -367, Ankara: Gece Akademi.

Akyurt, H. & Ültay, E. (2021). Üniversite Düzeyinde Turizm Eğitiminin Mevcut Durumu ve Turizm Sektörü Beklentileri. Editör: Doç. Dr. Çatalcalı Ceylan Ayşe, Dr. Özbay Ferhat, Dr. Özomay Zafer, Dr. Öğretim üyesi Kurt Mustafa Batuhan, *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Araştırma ve Değerlendirmeler*, Cilt-2, ss. 159 -187, Ankara: Gece Kitaplığı.

Akyurt, H. & Ültay, E. (2022). Ekoturizm ve Ekoturizm Rehberliği Eğitimi Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi, *Dünya Multidisipliner Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 56-70.

Akyurt, H. & Yolasığmazoğlu, N. (2022a). Üniversitelerdeki Gastronomi Eğitiminde Gıda Mühendisliğinin Önemi ve Gastronomi Mühendisliği, *International Social Sciences Studies Journal*, 8(102), 3222–3236.

Akyurt, H. & Yolasığmazoğlu, N. (2022b). Gıda Mühendisliği ile Turizm İlişkili Lisansüstü Tezlerinin Bibliyometrik Analizi, *International Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(89), 2149–2158.

Chung-Shing, C., Yat-hang, C. & Agnes, F. T. H. (2020). The effectiveness of online scenario game for ecotourism education from knowledge-attitude-usability dimensions. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport & Tourism Education*, 27, 1-12.

Gonzalez-Herrera, M. H. & Giralt-Escobar, S. (2022). Ecotourism and theories of learning/education. Edited By: David A. Fennell, *Routledge Handbook of Ecotourism*, Chapter:22, pp.291-306, New York: Routledge.

Gulomjon, M. M. & Caminjon, O.U. (2022). The importance of environmental education in the development of ecotourism. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, 12(4), 508-509. DOI: 10.5958/2249-7315.2022.00227.1.

Honey, M. (2008). *Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise?* (Second ed.). Washington, DC: Island Press.

Jacobson, S. K. & Robles, R. (1998). Ecotourism, sustainable development, and conservation education: development of a tour guide training program in Tortuguero, Costa Rica. *Environmental Management*. 16 (6), 701–713.

Mısırlı, İ. (2002). Turizm sektöründe meslek standartları ve mesleki belgelendirme sistemi. *Anatolia Turizm Araştırma Dergisi*, 13(1), 39-55.

Pasek, M. & Ratkowski, W. (2021). Participation In Ecotourism Education, Gender And Place of Residence as Determinants of Attitudes Towards Sustainable Tourism. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 35(2), 406–410. <https://doi.org/10.30892/gtg.35219-665>

Ramirez, F. & Santana, J. (2019). *Education and Ecotourism. In: Environmental Education and Ecotourism*. Cham: Springer Briefs in Environmental Science. Springer, https://doi.org/10.1007/978-3-030-01968-6_4

Russell, C. L. (1994). Ecotourism as Experiential Environmental Education? *Journal of Experiential Education*, 17(1), 16–22. <https://doi.org/10.1177/105382599401700105>

Thapa, B. (2019). Ecotourism Education and Development in Kazakhstan, *Journal of Hospitality & Tourism Education*, 31(2), 119-124. DOI: 10.1080/10963758.2018.1485499

Ültay, E., Akyurt, H. & Ültay, N. (2021). Sosyal Bilimlerde Betimsel İçerik Analizi, *İbad Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(10), 188–201.

Ünlüönen, K. & Boylu, Y. (2005). Türkiye’de yükseköğretim düzeyinde turizm eğitimindeki gelişmelerin değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 11-32.

Yolasıǧmazoǧlu, N. (2022). Mikroplastikler ve İnsan Yaşamına Etkileri. Editörler: Hikmet Y. Çoǧun, Hasan Üzmuş, İshak Parlar, *Doğa ve Mühendislik Bilimlerinde Güncel Tartışmalar-7*, ss. 58 -66, İzmir: Bilgin Kültür Sanat Yayın.

Zanotti, L. & Chernela, J. (2008). Conflicting Cultures of Nature: Ecotourism, Education and the Kayapó of the Brazilian Amazon, *Tourism Geographies*, 10(4), 495-521. DOI: 10.1080/14616680802434

